

Magyarország élőhelyei

Részletes rész II.

Nagy József
2010.

Készült a MÉTA Forrás CD, 2010 anyagainak a felhasználásával
Összeállította: Molnár Zs., Bíró M. és Horváth F. MTA ÖBKI, Vácrátót

Nedves gyepek és magaskórósok

D1 - Láprétek

D2 - Kékperjés rétek

D34 - Mocsárrétek

D5 - Patakparti és lápi magaskórósok

D6 - Ártéri és mocsári magaskórósok

D1 - Láprétek:

Meghatározás: Bázisokban gazdag, állandóan nedves aljzaton kifejlődő élőhely.

Megjelenésük rendszerint alacsony gyepes (részben zsombékos) jellegű. A talajvíz szintje egész évben a talajfelszín közelében van, gyakran szivárog.

Domináns fajai a *lápi sás*, *keskeny- és széleslevelű gyapjúsás*, *nagy szittyó*, *kormos csáté*, *lápi nyúlfarkfű*.

Termőhely:

Feltöltődő lápok peremén, szivárgó vizes, bázisokban gazdag aljzatokon alakulnak ki állományai.

Az állandóan vízzel átitatott talaj miatt a mikroklíma kiegyenlítetten hűvös.

A talajvíz szintje nyáron 40-60 cm mélyre süllyedhet a felszín alá. A víz oxigénszegény. Jellemző a tőzegképződés.

Állománykép:

Általában háromszintű (két lágyszárú- és egy mohaszint), közép magas (80 cm-ig), tocsogós gyepek.

A „D1” élőhely jellemző állományképei és fajai

Regenerációs potenciál:

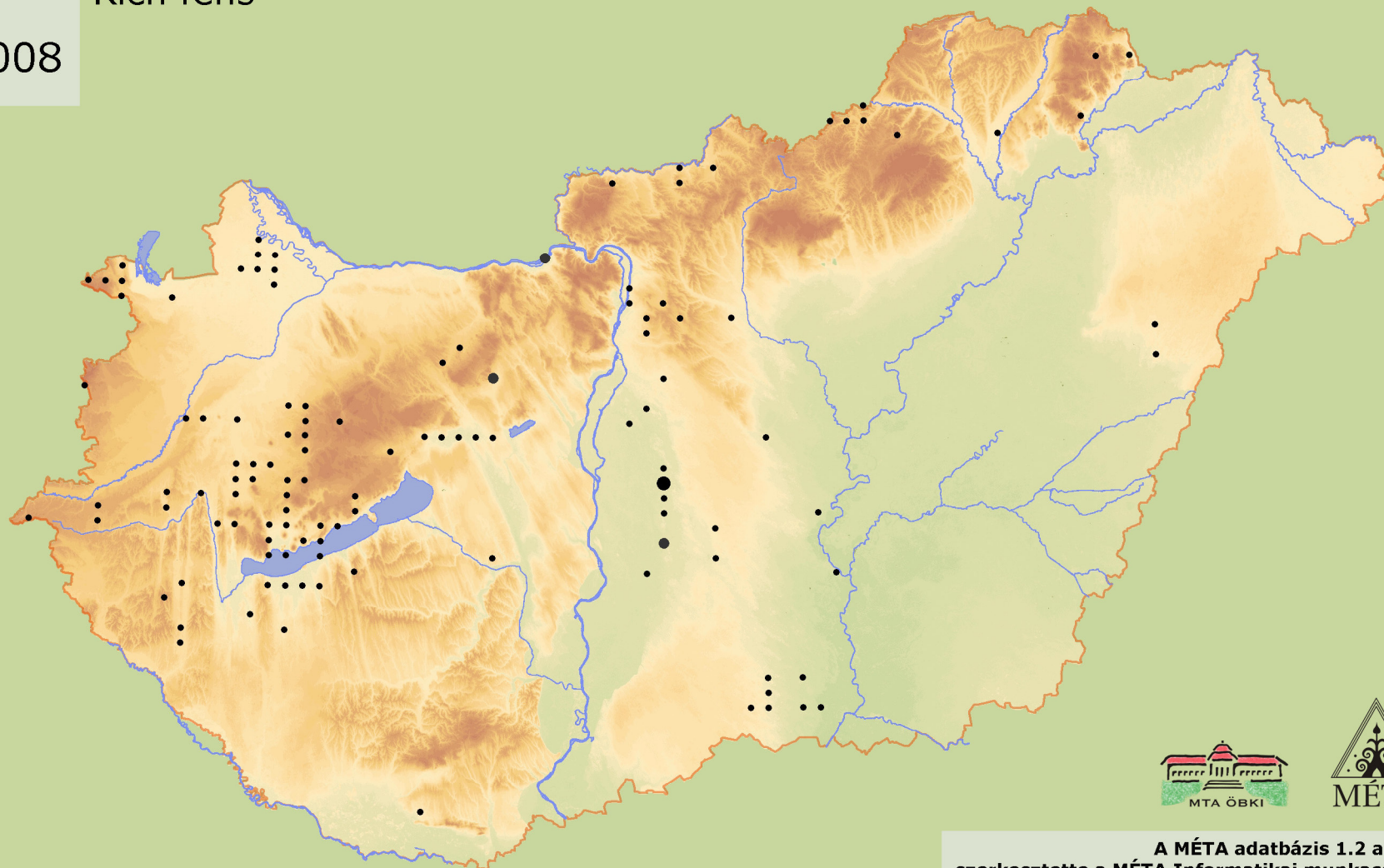
Jól regenerálódik, ha a zavarás megszűntével az eredeti termőhelyi viszonyok (vízellátottság, vízminőség) helyreállnak és az állomány nincs elnadasodva.

Rossz a regeneráció esélye ha az eredeti termőhelyi viszonyok (vízellátottság, vízminőség) a zavarás megszűnése után sem állnak helyre.

D1

Láprétek (*Caricion davallianae*) -
Rich fens

2008

A MÉTA adatbázis 1.2 alapján
szerkesztette a MÉTA Informatikai munkacsoport
MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót, 2008. november

Jelenlegi összes hazai kiterjedése 350 ha körüli.

Nagyobb kiterjedésben csak a Duna-Tisza közén (250 ha) fordul elő. Sok kis állománya található (mintegy 60-70 ha) a Dunántúli-középhegység nyugati és a Kisalföld déli részén.

Másutt szórványos.

A vízellátás folyamatos romlása jelenleg is sok állományát veszélyezteti.

D2 - Kékperjés rétek:

Meghatározás: Nedves réti növénytársulások, amelyekben *kékperje* (*Molinia*) fajok uralkodnak. A talajvíz rendszerint nem éri el a felszínt. A talaj erősen humuszos vagy tőzeges. Termőhelyi igényei miatt hazánk homokvidékein és hegy lábain, valamint erdőklímájú tájainak pangó vizes területein fordul elő.

Termőhely:

Réti talajon, meszes tőzegtalajon, pszeudoglejes és agyagbemosódásos barna erdőtalajokon, vagy öntéstalajon fordul elő. A víz a felszín alatt 30-60 cm, nyáron 50-100 cm mélységben található. Mai állományainak jelentős része erdőirtások nyomán, illetve a lápok mesterséges kiszárítása révén jött létre. Fennmaradásukhoz évi egyszeri kaszálás is szükséges, ennek hiányában lassan beerdősülnek.

Állománykép:

Tömött, magas gyepű, többszintű rétek. Tavasszal, nyár elején az állományok hamvas zöldek, ősszel aranyárgára színeződnek, erről messziről felismerhetők.

A „D2” élőhely jellemző és állományképző fajai

Regenerációs potenciál:

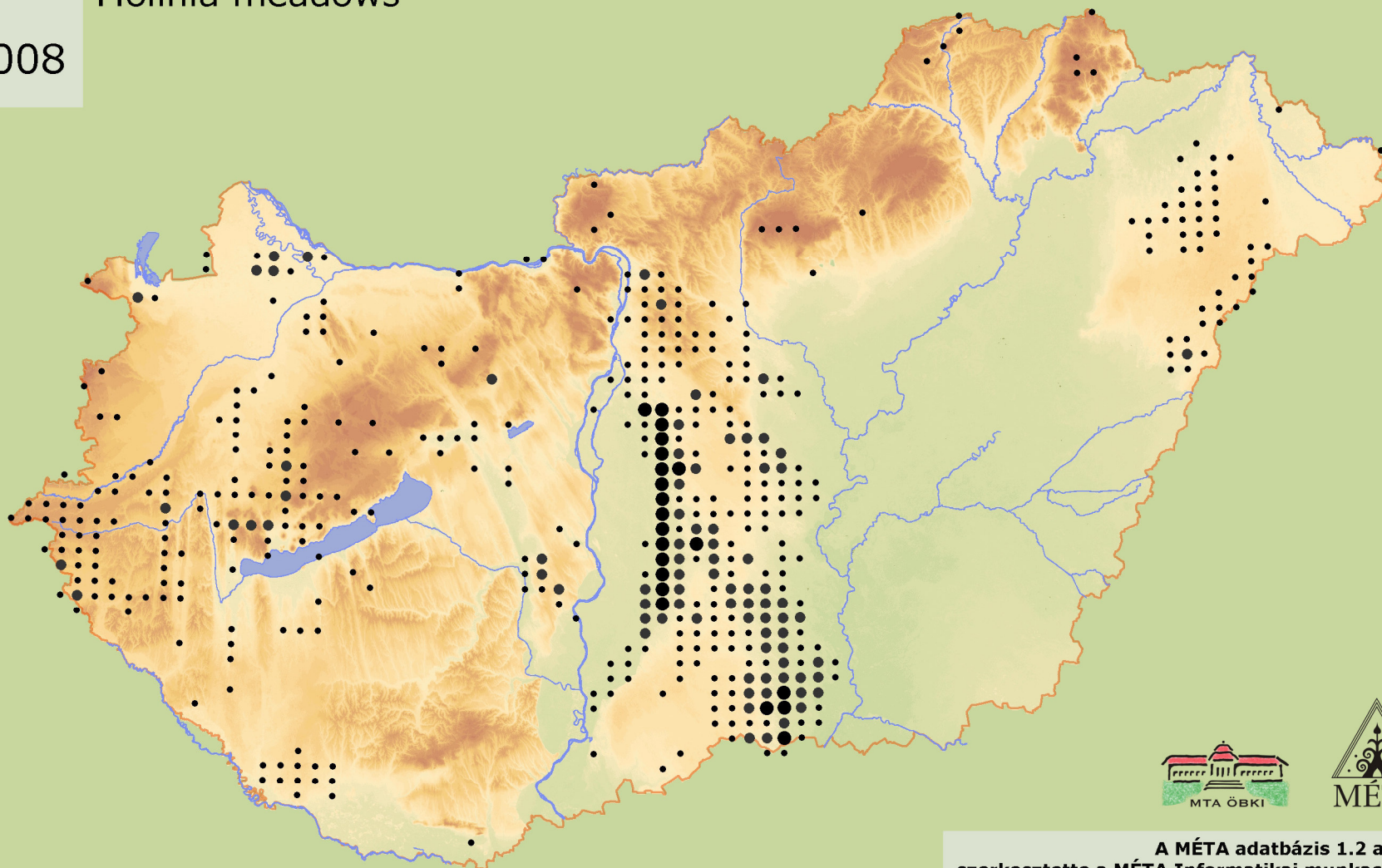
Általában könnyen regenerálhatók – ez alól a homoki buckaközi típusok kivételek.

A Dunántúlon regeneráció a domináns és kísérő fajok közeli meglététől függ, míg az Alföldön a talajvízkészlet állapotától is függ.

Akár teljesen „új” felszínen is – pl. felhagyott nedves szántón is – kialakulhat.

D2 Kékperjés rétek - Molinia meadows

2008

A MÉTA adatbázis 1.2 alapján
szerkesztette a MÉTA Informatikai munkacsoport
MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót, 2008. november

Jelenlegi hazai kiterjedése 7800 ha körüli.

Legelterjedtebb a Dunai-Alföldön (6200 ha), különösen Turjánvidék, Őrjeg, Dorozsma-majsai-hát.

A Tiszai-Alföldön szinte csak a Nyírségben fordul elő (240 ha).

A Kisalföldön (360 ha) a Hanságban, a Nyugat-Dunántúlon (420 ha) az Őrségben és Göcsejben.

A Bakonyalján (250 ha).

Másutt ritka.

D34 – Mocsárrétek:

Meghatározás: A vegetációs időszak nagy részében üde (tavasszal gyakran vízes), nem tőzegesedő talajok magas fűvű rétjei. Leginkább a domináns évelő fűfajokról (*fehér tippán*, *réti ecsetpázsit*, *gyepes sédbúza*, *réti csenkesz*, *réti perje*, *sovány perje*, *pántlikafű*) ismerhető fel. Mellettük sok a színes virágú, réti kétszikű faj is.

Termőhely:

Általában vízfolyások mentén, ártéri ligeterdők irtásrétjeiként jöttek létre.

Talajuk réti-, öntés- vagy lejtőhordalék talaj. A talajvízszint változó, de a felszínt tartósan nem közelíti meg, tőzegképződés nincs. A folyók magas vízállása esetén az árvíz napokra elöntheti ezeket a réteket.

Állománykép:

A természetes állapotú mocsárrétekre jellemző, hogy a gyep kétszintű. A felső szintet fél-egy méter magas pázsitfűfajok alkotják. Magas a kétszikű fajok száma és összborítása.

A „D34” élőhely jellemző állományképei

Regenerációs potenciál:

A társulás fennmaradásához szükséges a természetes vízdinamika és a rendszeres kaszálás.

Leromlását idézheti elő: a kiszáradás, a kaszálás elmaradása, a túllegeltetés, az intenzív gyepgazdálkodás és az inváziós fajok térhódítása.

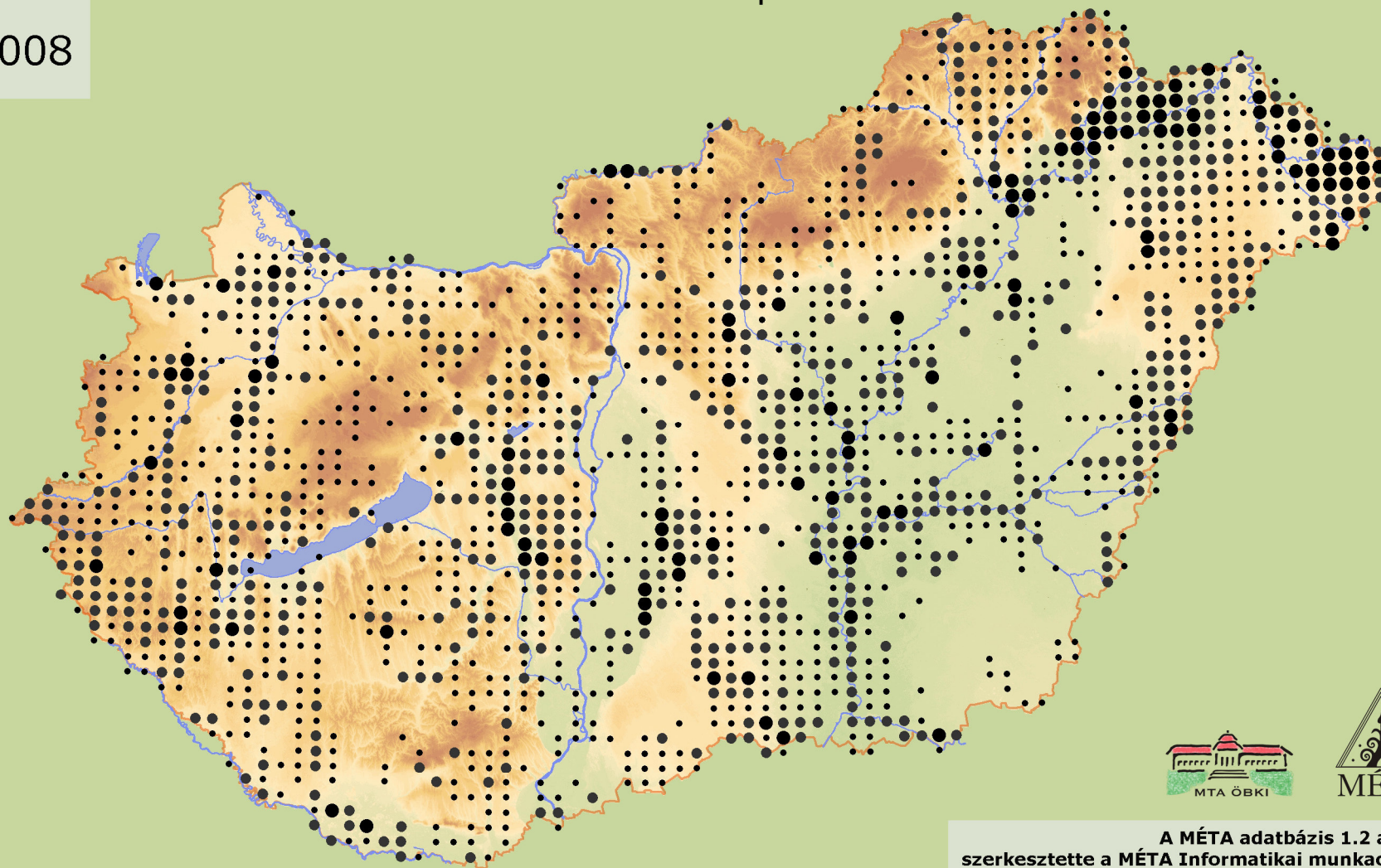
Ha a leromlás oka a kezelés elmaradása, akkor annak visszaállásakor jól regenerálódnak.

D34

Mocsárrétek -

Colline and lowland eu- and mesotrophic meadows

2008

A MÉTA adatbázis 1.2 alapján
szerkesztette a MÉTA Informatikai munkacsoport
MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót, 2008. november

Magyarország egyik legkiterjedtebb gyeptípusa (72000 ha).

Minden domb- és síkvidékünkön gyakori. Legelterjedtebb a Tiszai-Alföldön (39000 ha), különösen észak-keleten, valamint az Alsó-Tiszavölgy környékén. Gyakori a Dunai-Alföldön is (15000 ha).

Kisebb kiterjedésű a Kisalföldön (4050 ha), valamint az Északi- (3400 ha) és a Dunántúli-középhegységben (1550 ha), a Dunántúli-dombságban (3300 ha) és a Nyugat-Dunántúlon (5900 ha).

D5 - Patakparti és lápi magaskórósok:

Meghatározás: Elsősorban hegy- és dombvidéken, ritkábban alföldön kialakuló élőhely, amely csapadékos, hűvös klímához és friss, többnyire folyó vízhez, ritkábban lápokhoz kötődik. Szegély jellegű növényzet, amelyet 1-2 m magas, dús lombú, nagy levélfelületű kétszikű fajok pl. *vörös acsalapu*, *erdei angyalgyökér*, *halovány aszat*, *réti legyezőfű* uralnak.

Termőhely:

A patakparti magaskórósok általában hegy- és dombvidéki patakok mentén, friss vízellátottságú helyeken, égerligetek, mocsarak szegélyén vagy helyén, lejtőhordalék és öntés talajokon jönnek létre.

A lápi magaskórósok lápmedencékben, láprétekkel, láperdőkkel érintkezve, réti vagy lápos réti talajokon alakulnak ki.

Állománykép:

Magas növésű, zárt állományait dús lombú, nagy levélfelületű kétszikűek uralják. Gyakran keskeny szalagszerűen kísérik égerligeteket, völgyalji gyertyánosokat.

A „D5” élőhely jellemző állományképe

Regenerációs potenciál:

Természetszerű állományok valószínűleg csak nagyon lassan és nehezen jönnek létre újra. A regenerációhoz szükség van a természetes vízdinamikára.

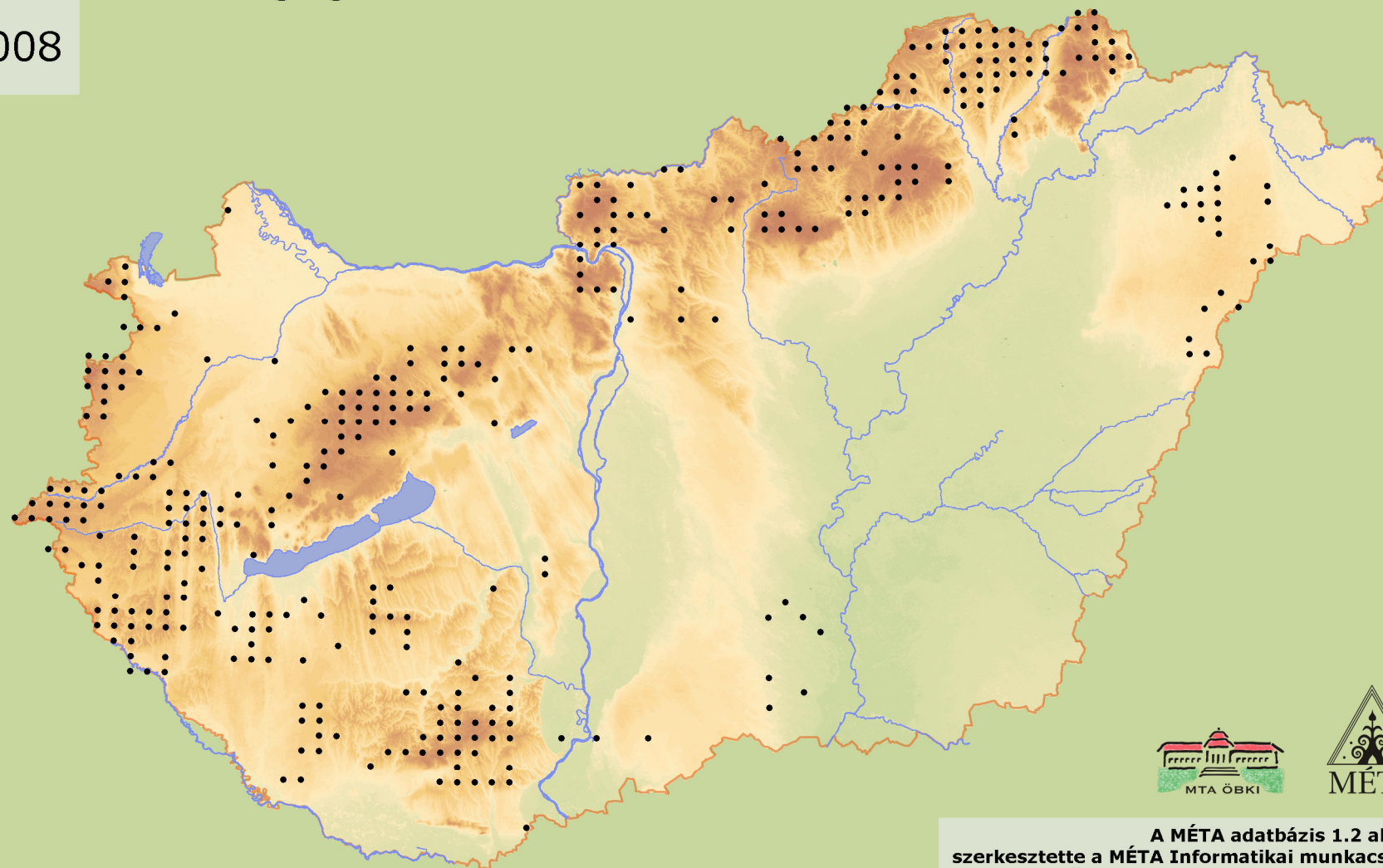
Kedvezőbb a regenerációs képesség hegyvidéki környezetben, a patak völgyek felső szakaszán, mint dombvidéki, lakott és művelt területek közelében.

A regenerációt meggátolhatja egyes inváziós fajok (*Helianthus spp.*, *Solidago spp.*, *Fallopia bohemica*, stb.) elszaporodása.

D5

Patakparti és lápi magaskórósok -
Water-fringing and fen tall herb communities

2008

A MÉTA adatbázis 1.2 alapján
szerkesztette a MÉTA Informatikai munkacsoport
MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót, 2008. november

Közel 500 ha-t borít hazánkban.

Leggyakoribb az Északi-középhegységben (kb. 180 ha).

A Nyugat- és a Dél-Dunántúlon, 110 – 110 ha a területe.

A Dunántúli-középhegységben kevesebb (kb. 40 ha).

Előfordul az Alföldön is elsősorban lápokon (kb. 35 ha).

D6 - Ártéri és mocsári magaskórósok:

Meghatározás: Hullámtéri, ártéri és mocsári élőhelyeken kialakuló, magasnövésű évelő kétszikű fajok által uralt élőhely. Jellemző fajok: *gilisztaűző varádics*, *orvosi ziliz*, *fürtösveronika*, *réti és vesszős füzény*, *közönséges lizinka*, *lómenta*, *sédkender*.

© Biró Marianna
MÉTA Fotótár

Termőhely:

Változatos, legtöbbször az üde réteknek megfelelő körülmények között kialakuló élőhely. Állományai gyakoriak az ártéri erdők szegélyében. Talaja réti talaj, de hullámtéren nyers öntés is lehet. Kialakulása csaknem mindig visszavezethető a rendszeres kaszálás elmaradására.

Állománykép:

Az élőhely képét a 1,5 m-es kétszikű magaskórós fajok határozzák meg, melyek a felső szintet alkotják. Az alsóbb szintekben réti, ártéri és mocsári fajok jellemzőek.

A pázsitfűvek részaránya 50% alatti.

A „D6” élőhely jellemző állományképe és fajai

Regenerációs potenciál:

Megfelelő vízellátottságú termőhelyeken igen jól regenerálódik.

A magaskórós fajok a kaszálás elmaradása esetén előnybe kerülnek. Az ártereken az elöntés szintén a gyors növekedésű magaskórós fajoknak kedvez. Az új helyek elfoglalásának képessége az élőhely számára adott.

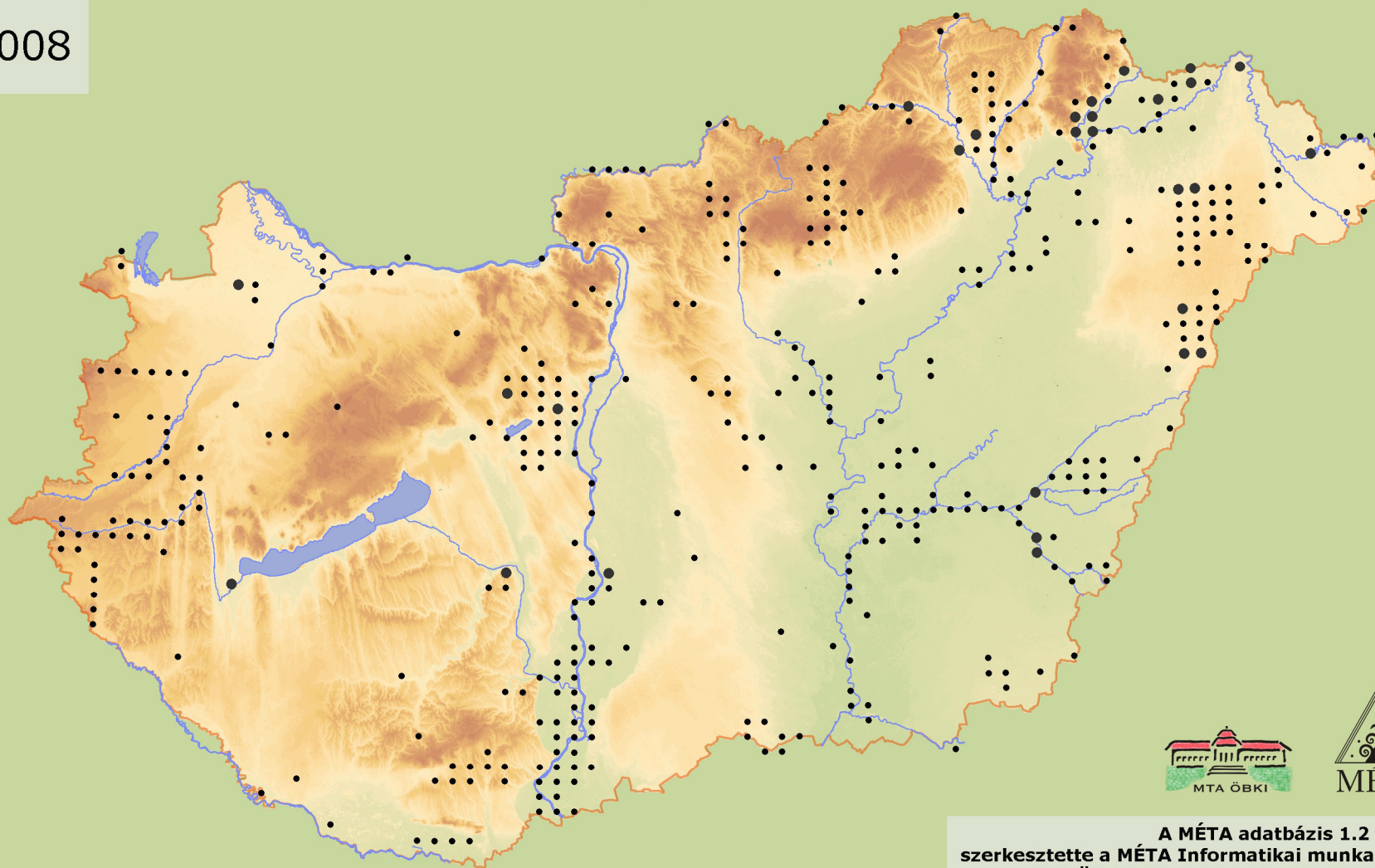
Az inváziós fajok (*gyalogakác, zöld juhar, őszirózsa* és *Solidago* fajok) a becserjésedés gyorsításával és az őshonos fajok kiszorításával a regenerálódást és fennmaradást erősen korlátozzák, olykor lehetetlenné teszik.

D6

Ártéri és mocsári magaskórósok -

Tall herb communities of floodplains and marshes

2008

A MÉTA adatbázis 1.2 alapján
szerkesztette a MÉTA Informatikai munkacsoport
MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót, 2008. november

Az országos 2200 ha alulbecsült lehet.

A legkiterjedtebb a Tiszai-Alföldön (1130 ha), valamint a Dunai-Alföldön (270 ha).

Nem ritka az Északi-középhegységben (550 ha), a Sajó és a Bodrog mentén.

Másutt ritkább.

Domb- és hegyvidéki gyepek

E1 - Franciaperjés rétek

E2 - Veres csenkeszes hegyi rétek

E34 - Hegy-dombvidéki sovány gyepek és szőrfűgyepek

E5 - Csarabosok

E1 - Franciaperjés rétek:

Meghatározás: Domb- és hegyvidéki völgyek, teraszok, medencék, magas árterek tápanyagokban gazdag talajainak mezofil rétjei. Uralkodó évelő szálfüveit (*franciaperje*, *csomós ebír*, *aranyzab*, *réti komócsin*, *réti perje*) réti virágok (réti *margaréta*, *réti lóhere*) sokasága egészíti ki.

Termőhely:

Domb- és hegyvidéki folyók, patakok lankás völgyeinek elárasztástól mentes zónájának, erdei tisztások, kaszálógyümölcsösök, síkvidéki magas árterek, gátoldalak jellemző élőhelye.

Talaja tápanyagokban gazdag, üde réti talaj.

Többnyire a hajdani tölgy és bükk erdők irtásaihoz kötődik, melyek az évszázados emberi kezelés (kaszálás, tisztítás) során az állattartó gazdálkodás szénatermelő kaszálórétjeivé alakultak át.

Állománykép:

Magas növésű, fajgazdag-virágos mezofil rétek, melyek állományaiban a domináns évelő pázsitfűvek és más lágyszárúak hármas szintezettsége a jellemző: felső szintet a magas növésű gyéren sarjadzó, a középsőt a közepes növésű jól sarjadzó, az alsót az alacsony növésű, jól sarjadzó fajok alkotják.

A pázsitfűvek mellett a kaszálórétek főleg a *Ranunculaceae*, *Fabaceae*, *Apiaceae* és *Asteraceae* családok fajaiból szerveződnek színpompás rétekké.

Az „E1” élőhely jellemző állományképe és fajai

Regenerációs potenciál:

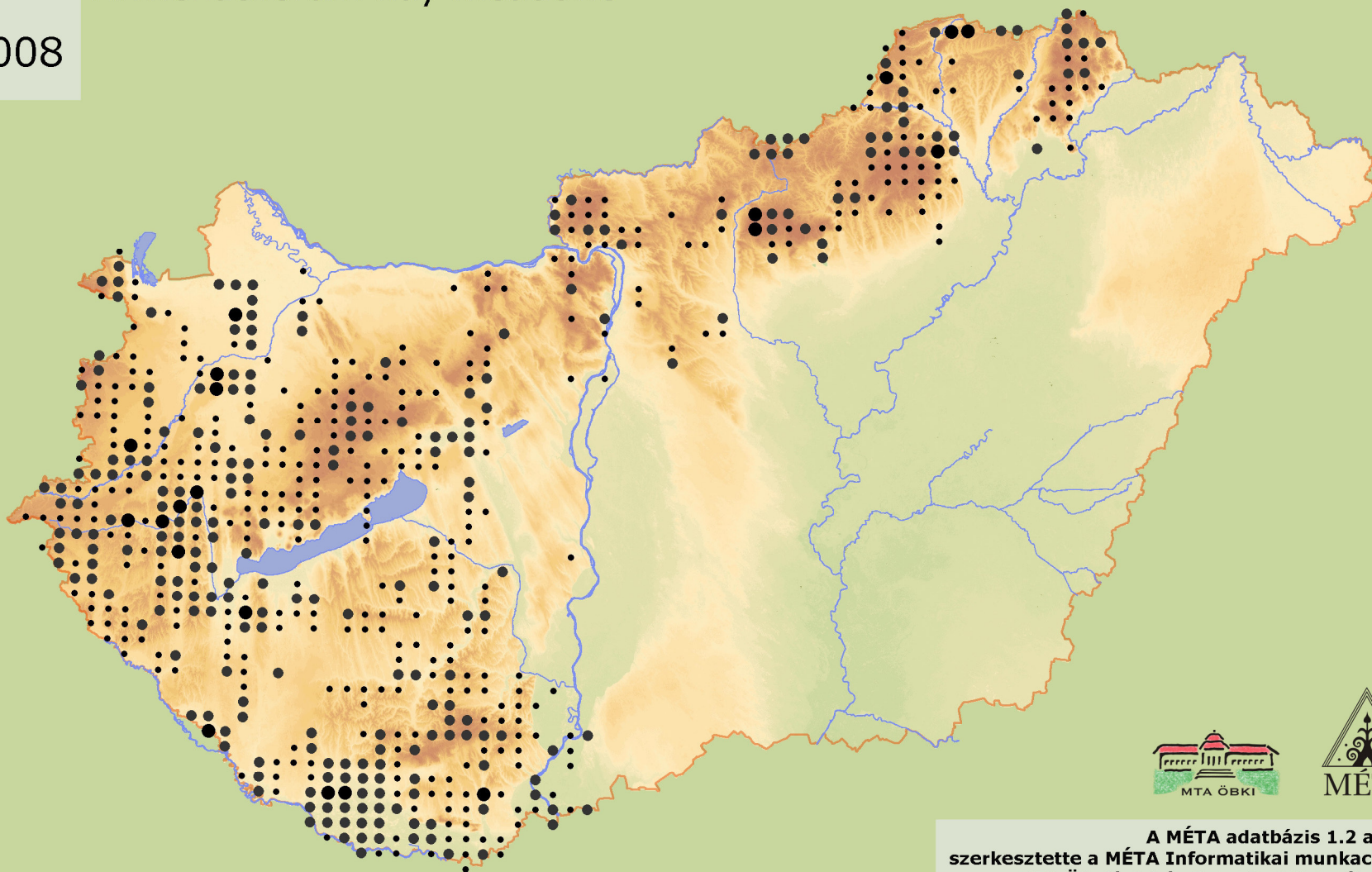
Igen jó. Az élőhely másodlagos, irtásrét jellegével magyarázható, hogy a domináns és kísérőfajai jól terjednek és könnyen megtelepednek akár új termőhelyeken is.

A regeneráció feltétele a rendszeres kaszálás, annak hiányában a kaszálórétek szukcessziója tovább halad az erdő felé (cserjésedés-erdősödés).

E1

Franciaperjés rétek -
Arrhenatherum hay meadows

2008

A MÉTA adatbázis 1.2 alapján
szerkesztette a MÉTA Informatikai munkacsoport
MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót, 2008. november

Jelenlegi hazai összkiterjedése mintegy 20000 ha.

Ennek fele a Dunántúl csapadékosabb részein található (Nyugat-Dunántúl 5300 ha, Dél-Dunántúl 4600 ha).

Az Északi középhegységben (4000 ha).

Az Alföldön (3000 ha) a csapadékosabb Dráva mentén.

A Kisalföld déli részén (1500 ha).

A dunántúli-középhegységi súlypontja is a csapadékosabb részekre esik (1300 ha).

A hagyományos réthasználat visszaszorulása miatt kiterjedése csökken.

E2 - Veres csenkeszes hegyi rétek:

Meghatározás: Közepes és alacsony fűvű, virág gazdag, üde hegyi rétek, ahol az uralkodó évelő pázsitfűfajok a *veres csenkesz*, a *cincor*, az *angolperje*, a *cérnatippan* és a *réti csenkesz*.

Termőhely:

Hagyományosan kaszálással, részben legeltetéssel hasznosított mezofil hegyi rétek. A gyertyános-tölgyes és a bükkös öv tisztásain, egykori irtásain találhatók. Az árnyas-hűvös hegyoldalak, platók és hegyhátak a legfőbb termőhelyei.

Talaja többnyire agyagbemosódásos barna erdőtalaj, enyhén savanyú, üde, közepes tápanyag ellátottságú.

Ma is a rétgazdálkodás értékes termőhelyei közé tartoznak.

Állománykép:

Közepes termetű, kaszálást, legeltetést, taposást jól tűrő és jól sarjadzó, évelő pázsitfűvek uralják, melyeket főként júniusban virágos színpompa egészít ki.

Az „E2” élőhely jellemző állományképei

Regenerációs potenciál:

Klimatikus okok miatt hazai állományai az elterjedési területük szélén helyezkednek el, emiatt a regenerációja nehézkes.

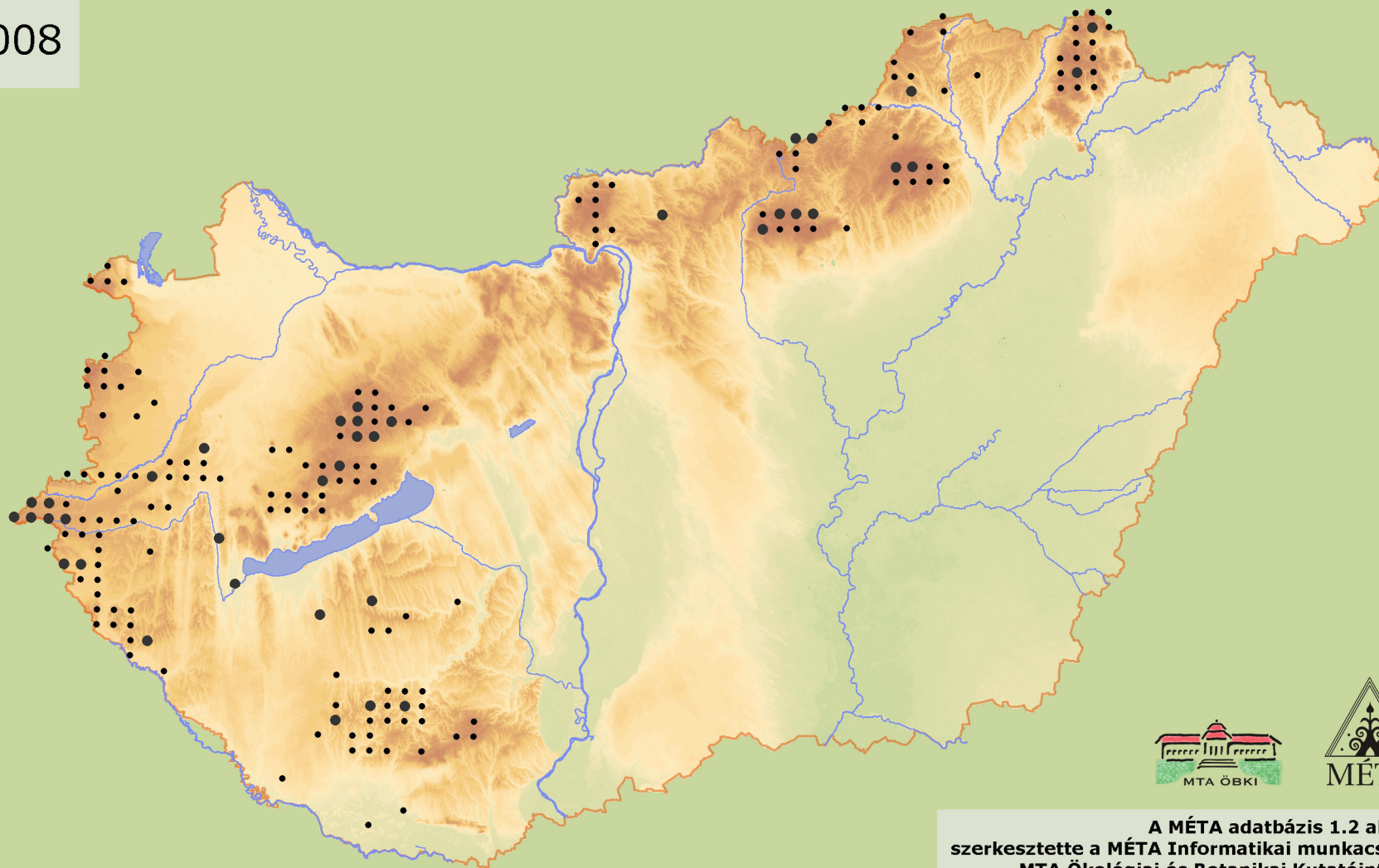
Fennmaradásuk feltétele a kaszálás, de a mérsékelt legeltetés is hasonló szerepet tölthet be. Legeltetés és/vagy kaszálás hiányában ezek a gyepek többnyire fajszegénnyé, jellegtelenné válnak, beerdősülnek.

E2

Veres csenkeszes hegyi rétek -

Festuca rubra hay meadows and related communities

2008

A MÉTA adatbázis 1.2 alapján
szerkesztette a MÉTA Informatikai munkacsoport
MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót, 2008. november

Jelenlegi hazai összterjedése mintegy 2000 ha.

Előfordulásának súlypontja a Dunántúl nyugati részére (850 ha, Őrség, Vendvidék, Kemenes-hát, Soproni- és Kőszegi-hegység) és az Északi-középhegységre (700 ha, főleg Mátra, Bükk, Sátor-hegység) esik.

A Dunántúli-középhegységben (400 ha a Bakonyban).

A Dél-Dunántúlon elsősorban a Zselicben (250 ha).

A hagyományos rét és legelőhasználat visszaszorulásával az élőhely kiterjedése is csökkenőben van.

E34 - Hegy-dombvidéki sovány gyepek és szőrfűgyepek:

Meghatározás: Középmagas és alacsony, jól sarjadzó, évelő pázsitfűvek (*cérnatippan*, *vörös és juhcsenkesz*, *háromfogfű*, *szőrfű* és *borjúpázsit*) uralta mészkérülő gyepek. Savanyú, tápanyagszegény talajú, csapadékos, hegy-dombvidéki területek élőhelye, amelyet korábbi erdők kiirtásával majd ezek legeltetésével alakítottak ki.

© Lengyel Attila
MÉTA Fotótár

Termőhely:

Hegyvidéki területek, (különösen az Északi-középhegység és Nyugatdunántúl) csapadékosabb térségeiben, hegyhátak, lejtők, savanyú alapkőzetek, tápanyagszegény, erodált barna erdőtalajok élőhelyei.

A hajdan túllegeltetett, taposott területeken, kilúgzott, leromlott talajokon maradtak fenn.

Állománykép:

Meghatározóak a középmagas és alacsony, jól sarjadzó évelő pázsitfűvek. A legeltetett állományok alacsonyabbak.

Az állományok gyakran cserjésednek, erdősülnek *nyírral, borókával, kecskefűzzel, rezgőnyárral*.

Az „E34” élőhely jellemző állományképe

© Lengyel Attila
MÉTA Fotótár

Regenerációs potenciál:

Regenerációra elsősorban a kiterjedtebb állományokon belül számíthatunk.

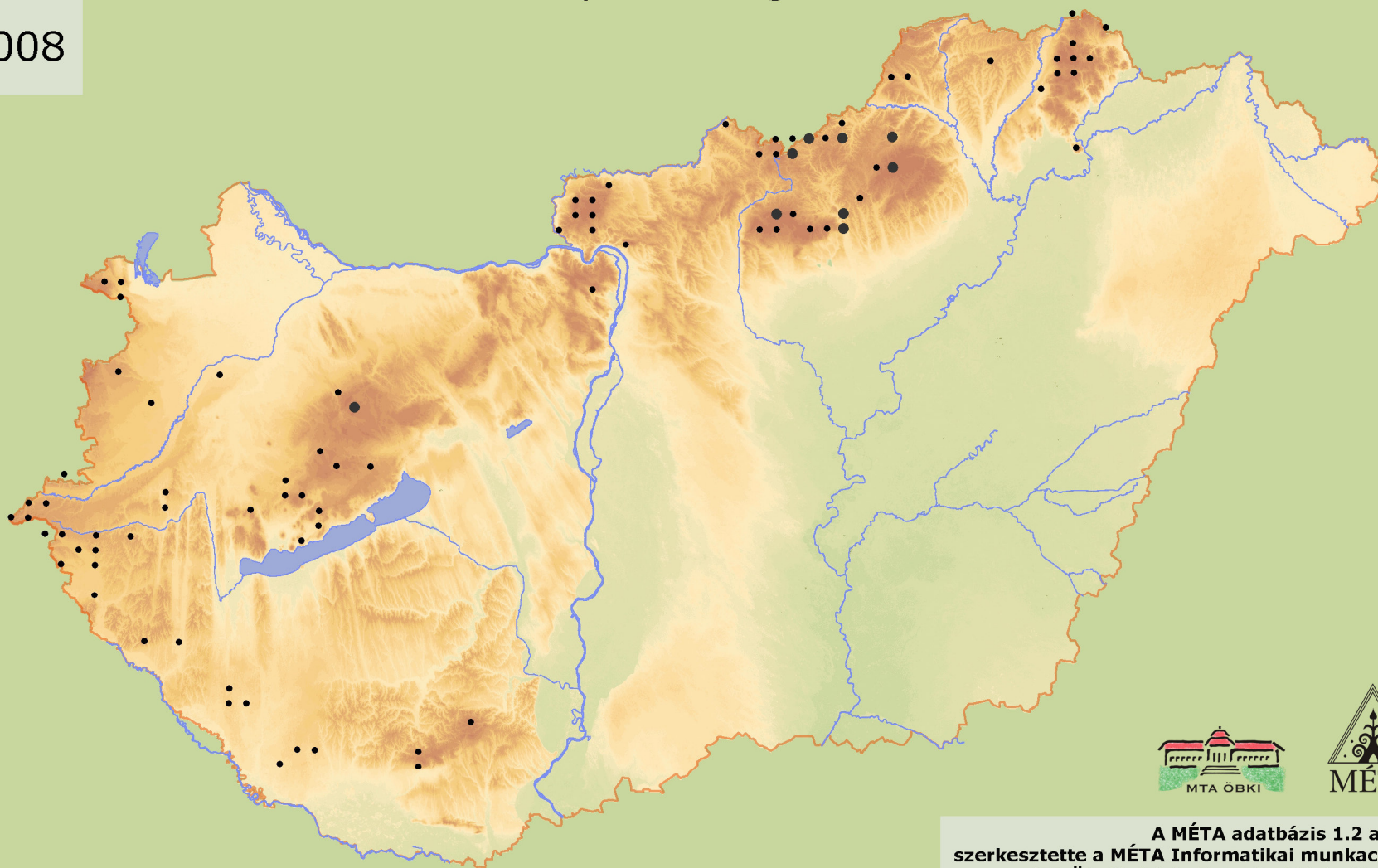
Fennmaradásuk feltétele a mérsékelt legeltetés.

Legeltetés vagy kaszálás hiányában ezek a gyepek jellegtelenné válnak, becserjésednek-erdősödnek.

E34

Hegy-dombvidéki sovány gyepek és szőrfűgyepek - Nardus swards and other Cynosurion grasslands

2008

A MÉTA adatbázis 1.2 alapján
szerkesztette a MÉTA Informatikai munkacsoport
MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót, 2008. november

Jelenlegi hazai kiterjedése 600 ha körüli.

Jelentős kiterjedésben (mintegy 500 ha) csak az Északi-középhegység magasabb és hűvösebb részein (főként Bükk, Mátra) található.

Szórványos a Bakonyban, a Nyugat- és a Dél-Dunántúlon.

E5 – Csarabosok:

Meghatározás: Elsősorban a *csarab* és *selymes rekettye* által uralt törpecserjés növényzet. A fás és a magas cserjeszintet legfeljebb ritkásan álló letörpült faegyedek és cserjék alkotják.

Termőhely:

Hazai viszonyok között szinte mindig másodlagos növényegyüttes, ami erodált talajon jelenik meg. Erősen savanyú málladékú kőzeten (riolit, savanyú homokkő, mésztelen homok és kavics), savanyú barna erdőtalajokon alakul ki. Jellemző a nyershumusz, az erősen savanyú feltalaj.

Csapadékos klímájú területekhez kötődik.

Állománykép:

Hazánkban a csarabosok erdők helyén alakultak ki, és fejlődésük is ebbe az irányba mutat. Ritkásan álló fák és cserjék előbb-utóbb megjelennek az élőhelyen.

A gyepszint jól záródott, benne a törpe- és félcserjék dominálnak. A talajfelszínt gazdag moha- és zuzmótakaró borítja.

Az „E5” élőhely jellemző állományképe

© Bodonczai László
META Fotótár

Regenerációs potenciál:

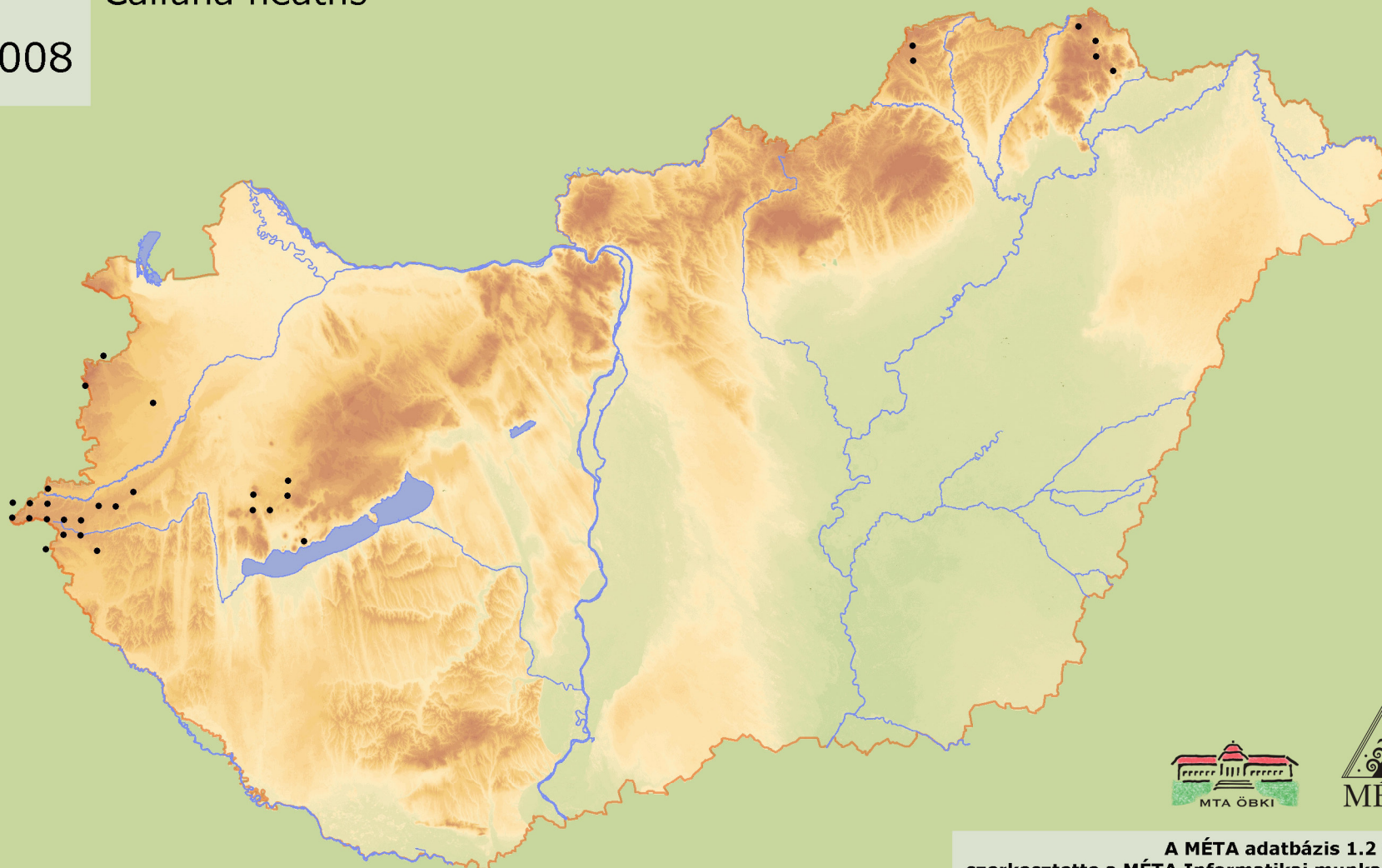
Mivel a hazai állományok másodlagosak, fejlődésük az erdők irányába mutat.

Leromlott termőhelyen találhatók. A regeneráció feltétele helyben a termőhely változatlansága, ami a csarabnak kedvez.

E5

**Csarabosok -
Calluna heaths**

2008

A MÉTA adatbázis 1.2 alapján
szerkesztette a MÉTA Informatikai munkacsoport
MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót, 2008. november

Hazai kiterjedése kb. 16 ha.

Az előfordulások mintegy kétharmada az Őrség és a Vendvidék területére esik.

Előfordul még Kőszeg körül, a Bakony és a Balaton-felvidék nyugati szélén (Uzsa ill. Salföld környékén), valamint az Északi-középhegységben (Aggteleki-karszt, Sátor-hegység).